

Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelun juridinen ja biologinen perusta¹

Tässä muistiossa käydään tiiviissä muodossa läpi liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen (LLP) suojelua koskevia oikeuslähteitä ja tieteellisiä tutkimustuloksia seuraavasti:

1. LLP:n heikentämis- ja hävittämiskielto.....	1
2. Suotuisa suojelun taso tavoitteena ja suojelutoimien tiukentamisperusteena.....	2
3. Suojelun ydin: velvoite varmistaa LLP:n ekologisen toiminnallisuuden jatkuvuus.....	3
4. Varovaisuusperiaate.....	4
5. Viranomaisten velvollisuus käyttää tutkimustietoa.....	5
6. LLP:n koko ja rakenne.....	5
7. Havaintojen vanhentumattomuus ja LLP:jen pysyvyys.....	8
8. Viranomaisen toimivallan käyttö vain lain mukaisiin tarkoituksiin.....	9
9. LLP:n heikentäminen: aina luonnonsuojelurikos, ei -rikkomus.....	10
10. Viranomaisen velvollisuus tehdä rikosilmoitus.....	11
11. Luontodirektiivin kansallinen toimeenpano.....	12
Kirjallisuus.....	13
Tähän muistioon tehdyt päivitykset.....	14

1. LLP:n heikentämis- ja hävittämiskielto

Sisältö: *Direktiivilajien lisääntymiseen ja levähtämiseen käyttämien paikkojen ekologisen toiminnallisuuden vähentäminen ja poistaminen on kielletty.*

Oikeuslähteet: Neuvoston direktiivi 92/43/ETY luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (21.5.1992) (=luontodirektiivi),² artikla 12, kohta 1:

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet liitteessä IV olevassa a kohdassa olevia eläinlajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi niiden luontaisella levinneisyysalueella ja kiellettävä: – – (d) lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen.

Luonnonsuojelulaki (9/2023),³ 78 §:

Luontodirektiivin liitteessä IV a mainitut eläinlajit ja liitteessä IV b mainitut kasvilajit ovat tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja. – – Tiukkaa suojelua edellyttävään eläinlajiin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- tai levähdyspaikkoja ei saa hävittää eikä heikentää.

EU-tuomioistuimen (EUTI) – joka ainoana tahona voi sitovasti tulkita direktiivejä – ratkaisu asiassa C-357/20 (28.10.2021),⁴ tuomiolauselman kohta 3:

käsitteitä ”heikentäminen” ja ”hävittäminen” on tulkittava siten, että ensiksi mainitulla tarkoitetaan suojellun eläinlajin lisääntymis- tai levähdyspaikan ekologisen toiminnallisuuden asteittaista vähentämistä ja jälkimmäisellä kyseisen toiminnallisuuden poistamista kokonaan, riippumatta siitä, onko tällainen haitan aiheuttaminen tahallista vai ei.

Kommentti: Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja hävitetään ja heikennetään Suomessa jatkuvasti, kuten kannan voimakas lasku osoittaa (ks. seuraava kohta). On selvästi nähtävissä, että ELY-keskusten antamassa

¹ Tämä muistio on pyritty laatimaan niin huolellisesti kuin mahdollista. Emme kuitenkaan voi taata sen virheettömyyttä. Otamme mielellämme vastaan palautetta mahdollisista virheistä ja muita parannusehdotuksia (sähköpostiosoite alla).

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX:31992L0043>

³ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:62020CJ0357>

neuvonnassa samoin kuin esimerkiksi Suomen metsäkeskuksen liito-oravametsien käsittelyoppaassa *LLP:n heikentämistä pidetään käytännössä sallittuna*.⁵

2. Suotuisa suojelun taso tavoitteena ja suojelutoimien tiukentamisperusteena

Sisältö: *LLP-suojelun tavoite on, että direktiivilajien suojelun taso pidetään suotuisana tai – kuten liito-oravan tapauksessa – saadaan nostettua suotuisalle tasolle. ”Suojelu” luontodirektiivin käsitteenä tarkoittaa niitä toimia, joita tuon tavoitteen saavuttaminen edellyttää. Sekä itse suojelun käsite että luontodirektiivin sitova tulkinta edellyttävät suojelutoimien tiukentamista, kunnes suotuisa suojelutaso saavutetaan.*

Oikeuslähteet: Luontodirektiivi,⁶ artikla 2, kohta 2:

Tämän direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä pyritään varmistamaan yhteisön tärkeänä pitämien luontotyyppien ja luonnonvaraisen eläin- ja kasvilajien suotuisan suojelun tason säilyttäminen tai sen ennalleen saattaminen.

Luontodirektiivi, artikla 1, kohdat (a) ja (i):

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

- a) ”suojelulla” toimenpidekokonaisuutta, jota luontotyyppien ja luonnonvaraisten eläin- ja -kasvikantojen suotuisan suojelun tason säilyttäminen tai ennalleen saattaminen e [koskee luontotyyppiä] ja i kohdan merkityksessä edellyttää; – –
- i) ”lajin suojelun tasolla” eri tekijöiden yhteisvaikutusta, joka voi vaikuttaa lajin kantojen levinneisyyteen ja luokisuuteen pitkällä aikavälillä 2 artiklassa tarkoitettulla alueella. ”Suojelun taso” katsotaan ”suotuisaksi” kun:
- kyseisen lajin kannan kehittymistä koskevat tiedot osoittavat, että tämä laji pystyy pitkällä aikavälillä selviytymään luonnollisten elinympäristöjensä elinkelpoisena osana, ja
  - lajin luontainen levinneisyysalue ei pienene eikä ole vaarassa pienentyä ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa, ja
  - lajin kantojen pitkäaikaiseksi säilymiseksi on ja tulee todennäköisesti olemaan riittävän laaja elinympäristö.

Luonnonsuojelulaki,⁷ 1 §:

Tämän lain tavoitteena on: 1) luonnon monimuotoisuuden turvaaminen; – – 4) luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen; – – Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa on tähdättävä maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen.

Tämän tähtäämisveloitteen perusteluissa viitataan edellisen lain 5 §:n perusteluihin. Pykälän sanamuoto on sama kuin uudessa laissa. Sen perusteluissa sanotaan (HE 79/1996 vp, s. 28):

Jos seurantatiedot osoittavat jonkin luontotyyppin tai lajin osalta huolestuttavaa kehitystä, viranomaisille syntyy myös velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin asiain tilan korjaamiseksi.

EU-tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-383/09, tuomion tiivistelmä:⁸

[LLP:jen heikentämis- ja hävittämisskiellon] täytäntöönpano edellyttää jäsenvaltioilta paitsi kattavan lainsäädännön antamista myös konkreettisten ja nimenomaisten suojelutoimien toteuttamista. Samoin tiukka suojelujärjestelmä edellyttää johdonmukaisten ja yhteen sovitettujen ennaltaehkäisytoimien toteuttamista. Tällaisella tiukalla suojelujärjestelmällä on siis voitava tosiasiallisesti välttää kyseisessä liitteessä IV olevassa a alakohdassa mainittujen eläinlajien lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen tai hävittäminen.

Näin ollen jäsenvaltio, joka ei ole ottanut käyttöön toimenpideohjelmaa, jolla voidaan varmistaa eurooppalaisen hamsterin (*Cricetus cricetus*) tiukka suojelu ja tosiasiallisesti välttää tämän eläinlajin lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen tai hävittäminen, ei ole noudattanut direktiivin 92/43 12 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisia velvoitteitaan.

EU-komission luontodirektiivin artikloille 12 ja 16 antama sovellusohje, joka viittaa juuri edellä mainittuun EUTIn tuomioon, toteaa (kohta 2-16):⁹

12 artiklaa on tulkittava 1 artiklan i alakohdan valossa, jossa määritellään lajin suotuisa suojelun taso. Tämä

⁵ Metsäkeskuksen oppaasta ks. alla alaviitteet 51 ja 53.

⁶ Ks. alaviite 2.

⁷ Ks. alaviite 3.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0383>

⁹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52021XC1209\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52021XC1209(02)).

merkitsee sitä, että toteutettavista toimenpiteistä on päätettävä kunkin tilanteen olosuhteiden perusteella ja kunkin lajin erityispiirteet huomioon ottaen. Esimerkiksi lajin ominaispiirteet, kuten sen suojelun taso, voivat olla perusteena täsmällisemmille tai intensiivisemmille suojelutoimille. – – Tämä tarkoittaa, että tiukan suojelujärjestelmän on mukauduttava lajin tarpeisiin ja sen suojelun tasoon.

Kaikkein varteenotettavin argumentti suojelun tiukentamista vastaan on hallintolain 6 §:n ja yleisemminkin hyvän hallintotavan vaatimus hallinnon asiakkaiden tasapuolisesta kohtelusta. Tähän vetosi korkein hallinto-oikeus ratkaisussaan KHO:2014:13, jossa se piti 3,7 ha:n LLP-rajasta liian suurena. Säännöksen perusteissa kuitenkin nimenomaisesti todetaan, että se ei estä ”viranomaisesta muuttamasta vakiintuneeksi muodostunutta käytäntöään sikäli kuin siihen on olemassa perusteltu syy” (HE 72/2002 vp, s. 59).¹⁰ Esimerkkeinä tällaisista syistä annetaan ”tuomioistuinkäytännössä annetut aikaisemmasta käytännöstä poikkeavat ratkaisut tai kansainvälisessä oikeuskehityksessä tapahtuneet muutokset”.

Kommentti: Liito-oravakanta on dokumentoidusti ollut Suomessa voimakkaassa laskussa 1940-luvun lopulta lähtien.¹¹ Vuonna 2007 jäljellä olleen kannan on arvioitu romahtaneen vuoteen 2017 mennessä n. 40 %.¹² Suomessa toteutettu liito-oravan ”tiukan suojelun” järjestelmä ei johda suotuisan suojelutason tavoitteen saavuttamisen vaan sen etäännyttämiseen. Siksi Suomen ei voida sanoa ylipäätään *suojelevan* liito-oravaa luontodirektiivin tarkiottamassa merkityksessä: ei ole olemassa ”toimenpidekokonaisuutta – – jota – – suotuisan suojelun tason – – ennalleen saattaminen – – edellyttää” (direktiivin artiklan 1 kohta a). Lajin suojelun taso on ollut epäsuotuisa ja tulevaisuudennäkymät on arvioitu heikkeneviksi koko Suomen EU-jäsenyyden ajan.¹³ Jos Suomessa olisi käytössä direktiivin tarkoittamaa tiukan suojelun järjestelmä, suojelutoimia olisi tiukennettu ja niitä tiukennettaisiin, kunnes päästään tilanteeseen, jossa ”tosiasiallisesti vält[etään] tämän eläinlajin lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen tai hävittäminen” (EUTI, C-383/09).

Vaikka KHO vetosi ratkaisussaan 2014:13 maanomistajien tasapuoliseen kohteluun, se oli aiemmin ratkaisussaan 26.10.2010 T 2840 todennut, että ”Euroopan yhteisöjen komissio on perustellussa lausunnossaan 2.4.2003 todennut muun ohella, että lisääntymis- ja levähdyspaikka on käsite, joka on määriteltävä yksinomaan biologisin perustein.”¹⁴ Tätä KHO ei kyseenalaistanut. Nuo biologiset perusteet puolestaan johdetaan tutkimustiedosta, joka on olemukseltaan kehittyvää. Ja koska viranomaiset ovat velvollisia toimimaan tieteilisen tiedon pohjalta (ks. alla kohta 5), ovat myös uudet tutkimustulokset luonnollisesti HL 6 §:n perusteluissa tarkoitettu ”perusteltu syy” poiketa aiemmasta käytännöstä. Sellainen on myös EUTIn tuomio asiassa C-357/20, jolla on merkittävä vaikutus LLP:n laajuuden ymmärtämiseen (ks. alla kohta 6). Tilanteessa, jossa sekä (1) tähän asti paljolti sivuutetut aiemmat säännökset ja niiden perustelut että (2) uusi tutkimustieto ja oikeuskäytäntö edellyttävät suojelulinjan huomattavaa tiukentamista, sinänsä tärkeä tasapuolisuuden tavoite on se, joka joustaa.

3. Suojelun ydin: velvoite varmistaa LLP:n ekologisen toiminnallisuuden jatkuvuus

Sisältö: *LLP-suojelu pyrkii tavoitteeseensa eli suotuisaan suojelun tasoon varmistamalla, että direktiivilajien LLP:jen ekologista toiminnallisuutta ei heikennetä.*

Oikeuslähteet: Mm. EU-tuomioistuimen em. sitova ennakkoratkaisu asiassa C-357/20,¹⁵ kohta 30:

Luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d alakohdassa säädetyllä suojellun eläinlajin lisääntymispaikkojen suojelulla on näin ollen voitava varmistaa, että lisääntymispaikoilla edistetään kyseisen eläinlajin suotuisan suojelun tason säilyttämistä tai sen ennalleen saattamista siten, että kyseisellä suojelulla varmistetaan niiden ekologisen toiminnallisuuden jatkuvuus.

Myös EU-komission luontodirektiiville antama, ei-sitova mutta oikeuskäytäntöä ohjaava, vuonna 2021 julkaistu soveltamisohje viittaa lukuisissa kohdissa LLP:n ekologisen toiminnallisuuden ”varmistamiseen”, ”turvaami-

¹⁰ <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+72/2002>

¹¹ Hokkanen, Törmälä & Vuorinen 1982.

¹² Hyvärinen, Juslén, Kemppainen, Uddström & Liukko 2019, 573. Saatavilla verkossa: <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-veisistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/lajien-monimuotoisuus/lajien-uhanalaisuuden-arviointi>. Ks. myös *Punaisen kirjan* verkkopalvelu: <https://punainenkirja.laji.fi/>.

¹³ Ks. <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/report/>.

¹⁴ Perusteltu lausuma ja KHO:n ratkaisu ovat saatavilla os. <https://www.kuusanluonto.fi/liituidokut.htm>.

¹⁵ Ks. alaviite 4. Ks. myös esim. aiempi tuomio <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A62000CJ0103> (asia C-103/00), jossa sama linja näkyy kohdassa 30.

seen” tai ”takaamiseen”.¹⁶ Varmistamisesta puhuu myös hallituksen esitys luonnonsuojelulain muuttamiseksi (HE 146/2015 vp)¹⁷, s. 17:

[ELY-keskusten velvollisuutena aiemmin olleen liito-oravan LLP:jen] rajausten kumoaminen korostaa maanomistajan, hakkuuoikeuden haltijan ja puun korjuusta vastaavan tahon vastuuta luonnonsuojelulain 49 §:n [nykyisen lain 78 §:n] noudattamisessa.¹⁸ Toimijoiden huolellisuusvelvollisuuteen kuuluisi varmistaa, ettei metsänkäsittelyllä hävitetä tai heikennetä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkaa.

Kommentti: *Varmistamisen vaatimuksesta seuraa, että mikäli esimerkiksi hakkuiden vaikutuksista liito-oravaan on pientäkään epäilystä, hakkuusuunnitelmia on muutettava siten, että mitään epäilystä ei enää ole. Tämä liittyy suoraan myös seuraavaksi käsiteltävään varovaisuusperiaatteeseen. Luonnonsuojelua valvovien viranomaisten on huolehdittava LLP:n ekologisen toiminnallisuuden jatkuvuudesta tarvittaessa luonnonsuojelulain 126 §:n suomin pakkokeinoin.*

4. Varovaisuusperiaate

Sisältö: *Varovaisuusperiaate eli ennalta varautumisen periaate tarkoittaa, että jos jonkin toimenpiteen kuten hakkuiden epäillään voivan aiheuttaa vakavaa haittaa luonnolle, täyden tieteellisen varmuuden puuttuminen ei saa estää luonnonsuojelutoimenpiteisiin ryhtymistä. Direktiivilajin LLP:n heikentämis- ja hävittämiskieltoa mahdollisesti rikkova toimenpide on katsottava sen rikkomiseksi.*

Oikeuslähteet: Euroopan unionin (EU) toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT)¹⁹ artikla 191, kohta 2:

Unionin ympäristöpolitiikka perustuu ennalta varautumisen periaatteelle sekä periaatteille, joiden mukaan ennalta ehkäiseviin toimiin olisi ryhdyttävä – – .

EU-komission soveltamisohje²⁰ (kohta 2-49) siteeraa ja kommentoi EUTIn ratkaisua asiassa C-103/00:²¹

Yhteisöjen tuomioistuin totesi ensimmäisessä valesääntöilmoituskannan koskevassa asiassa, että rakennelmien olemassaolo lajin lisääntymisrannalla ”saattaa merkitä direktiivin 12 artiklan 1 kohdan d alakohdassa tarkoitettua lisääntymispaikan heikentämistä tai hävittämistä” [tuomion kohta 39]. – – Pelkästään se, että rakennelmat oli rakennettu rannalle ja että ne olivat omiaan heikentämään tai hävittämään lajin lisääntymisalueita, oli tuomioistuimen ratkaisun pääargumentti. Näin ollen rakennelmien rakentaminen – – riittää muodostamaan 12 artiklan 1 kohdan d alakohdan rikkomisen.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO:2014:13²² todetaan:

Direktiivin mukaisen tiukan suojelujärjestelmän toteuttamiseksi on sen arvioinnissa, kuinka suuria alueita on liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittämis- ja heikentämiskiellon turvaamiseksi jätettävä liito-oravailmoitusmenettelyssä metsänhakuun ulkopuolelle, lähdettävä siitä, että tällaiseksi tarkoitettujen alueiden on oltava pikemminkin laaja kuin liian suppea. Tätä edellyttää myös ympäristöoikeudessa tunnustettu niin sanottu varovaisuusperiaate.

Komission em. soveltamisohje luontodirektiiville, kohta 2-69:

Ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti on niin, että jos ehdotetut toimenpiteet (esim. hankkeen toteuttajan ehdottamat toimet) eivät takaa alueen ekologista toimivuutta, niiden ei voida katsoa olevan 12 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisia.

Kommentti: Varovaisuusperiaate täydentää ja vahvistaa edellisessä kohdassa käsiteltyä velvoitetta *varmistaa*, ettei LLP:n ekologinen toiminnallisuus heikenny. Mikäli asiasta jää epävarmuutta, on toimenpidettä pidettävä heikentämiskiellon vastaisena. On siis pelattava varman päälle, kuten KHO:kin toteaa, joskin sen kyseinen ratkaisu on muutoin arveluttava. (Ks. alla kohta 6.) Eräänä varovaisuusperiaatteen soveltamiskohteenä mainittakoon, että liito-oravan käyttämää pesää tulisi aina kohdella *lisääntymispaikkaan* kuuluvana, ellei voida selvästi osoitettavista syistä pitää varmana, että se soveltuu pelkkään levähtämiseen.

¹⁶ Linkki ohjeeseen alaviitteessä 9; ks. esim. ohjeen kohdat 2-15, 2.3.4 d, 2-67, 2-69–2.71.

¹⁷ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_146+2015.aspx

¹⁸ Rajausten poistui 15.4.16. Sitä ei ole uudessakaan luonnonsuojelulaisissa, joten nämä perustelut ovat voimassa.

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016E191>

²⁰ Ks. alaviite 9.

²¹ Linkki tuomioon alaviitteessä 15.

²² <https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1390397080409.html>

5. Viranomaisten velvollisuus käyttää tutkimustietoa

Sisältö: *Viranomaisten on toimittava parhaan mahdollisen tiedon pohjalta. Luonnonsuojelun valvonnassa tämä sisältää suojelun kohdetta koskevan ajantasaisen tieteellisen tiedon.*

Oikeuslähteet: Hallintolain²³ 6 §:n mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia, mikä lakia koskevan hallituksen esityksen²⁴ mukaan tarkoittaa mm., että viranomaisen päätöksenteon ja toiminnan yleensäkin on oltava ”objektiivisesti perusteltavissa”. Hallintolain 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

EU-tuomioistuimen ratkaisu asiassa C-357/20²⁵ sanoo (kohta 52):

Erityisesti on taattava se, ettei lisääntymis- ja levähdyspaikkoja heikennetä tai hävitetä ihmisen toiminnalla, niissä menestyksekkäästi. Tällaisessa arvioinnissa on otettava huomioon kunkin asianomaisen eläinlajin, johon kyseinen yksilö kuuluu, omat ekologiset vaatimukset.

EU-komission luontodirektiiville antaman sovellusohjeen²⁶ kohta 2-57 sanoo, että LLP-suojelun

asianmukainen täytäntöönpano edellyttää hyvää tietämystä lajin ekologiasta (biologia, elinympäristöt, kannan koko, levinneisyys ja dynamiikka) ja käyttäytymisestä (elinkaari, yhdyskuntarakenne, lajin sisäinen ja lajien välinen vuorovaikutus).

Sama ohje, kohta 2-60:

Termeille ”lisääntymispaikka” ja ”levähdyspaikka” on vaikea määrittää yleistä määritelmää, koska lajien ekologisissa ominaisuuksissa on suuria eroja. Siksi arvioinnissa on aina otettava huomioon ajantasaiset tiedot kunkin lajin ekologiasta ja käyttäytymisestä.

Kommentti: Tieteellisen tiedon sijaan alueelliset ELY-keskukset toimivat lähinnä tutkimustulosten kanssa osin räikeässäkin ristiriidassa olevan aiemman hallinto- ja oikeuskäytännön ohjaamina. Tutkimustiedon käytöstä ei ole tuoretta korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua. Tietääksemme viimeisin tuomio, jossa KHO on ottanut kantaa tutkimustietoon nimenomaan LLP:n koosta on ratkaisu 26.10.2010 T 2840,²⁷ jossa KHO lausui:

Tämänhetkisen tietämyksen perusteella liito-oravan lisääntymiseksi tarvittavasta vähimmäisalueesta ei voida esittää yksiselitteistä ja yleisesti hyväksyttyä tutkimustietoon perustuvaa käsitystä. Siihen nähden ei voida myöskään hallinto-oikeuden päätöksen perusteluista ilmenevin tavoin ottaa perustaksi siinä viitatus asiantuntijalausnon esittämää vähimmäispinta-alaa.²⁸

KHO antaa ymmärtää, että ”tutkimustietoon perustuva käsitys” olisi toiminut sen päätöksen pohjana, jos sellainen olisi ollut ”yksiselitteisenä” ja ”yleisesti hyväksyttynä” olemassa. Jälkimmäinen ilmaisu täytyy ymmärtää viittauksena tiedeyhteisöön – ei esimerkiksi suureen yleisöön, metsänomistajien etujärjestöön tai metsäteollisuuteen, koska näiden hyväksynnällä ei ole merkitystä tutkimustiedon oikeellisuuden kannalta. KHO ei välttämättä ole ollut tietoinen kaikista vuoteen 2010 mennessä julkaistuista asiaan liittyvistä tutkimuksista, mutta tilanne on joka tapauksessa tuomion jälkeen ratkaisevalla tavalla muuttunut, kun useita uusia tutkimuksia on ilmestynyt. Ks. seuraava kohta.

6. LLP:n koko ja rakenne

Sisältö: *Lisääntymispaikan on tarjottava kaikki ne resurssit, jotka liito-oravanaaras tarvitsee selvittääkseen talven yli hyväkuntoisena ja voidakseen seuraavana keväänä saada menestyksellisesti poikasia. LLP tulisi määritellä niin laajaksi, että sen ulkopuolella voidaan tehdä hakkuita heikentämättä LLP:n ekologista toi-*

²³ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

²⁴ Linkki alaviitteessä 10.

²⁵ Linkki alaviitteessä 4.

²⁶ Ks. alaviite 9.

²⁷ Saatavilla os. www.kuusanluonto.fi/liituridokut.

²⁸ KHO:n ratkaisu kuvaa aiempaa Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätöstä 24.8.2009 nro 09/0455/2: ”Yli-intendentti Hanskin asiantuntijalausnon perusteella, joka tältä osin vastaa jo ennen ympäristökeskuksen päätöstä käytettävissä olleita kirjallisuustietoja, liito-oravanaaras ei ilmeisestikään pysty lisääntymään eristyneissä alle neljän hehtaarin suuruisissa metsälaikuissa. Tämän tutkimustiedon oikeellisuutta ei ole asiassa kiistetty.” Vaikka KHO kumosi päätöksen, sekin ei kiistänyt ko. tutkimustietoa.

minnallisuutta. Tämä tarkoittaa pääsääntöisesti useita hehtaareita. Lisääntymispaikan on oltava yksi, yhteinen metsäalue.

Oikeuslähteet: Edellä mainittu EU-tuomioistuimen asiassa C-357/20 antaman ratkaisun²⁹ tuomiolauselman kohta 1 sanoo, että LLP:n heikentämis- ja hävittämiskieltoa on tulkittava siten, että

kyseisessä säännöksessä tarkoitettu lisääntymispaikan käsite kattaa myös lisääntymispaikkojen ympäristön, jos kyseinen lisääntymispaikkojen ympäristö osoittautuu tarpeelliseksi, jotta kyseisen direktiivin liitteessä IV olevassa a kohdassa mainitut suojellut eläinlajit – – voivat lisääntyä menestyksekkäästi.

Edellä mainittu EU-komission sovellosohje³⁰ (kohta 2.3.4 b) toteaa vastaavasti, että LLP-suojelulla pyritään

turvaamaan tällaisten alueiden ja paikkojen ekologinen toimivuus sekä varmistamaan, että ne tarjoavat kaikki eläinten levon ja lisääntymisen kannalta tarvittavat onnistumistekijät myös tulevaisuudessa.

Korkein hallinto-oikeus on ottanut kantaa LLP:n kokoon. Esim. ratkaisussaan KHO:2014:13 se piti 3,7 ha:n LLP-rajausta liian suurena, mutta suojeltava pinta-ala ei asian jatkokäsittelyssä pienentynyt kuin 0,4 ha 3,3 ha:iin.³¹ KHO ei ole tietävästi ottanut kantaa liito-oravaa koskevaan tutkimustietoon sen jälkeen kun se 14 vuotta sitten ratkaisussaan 26.10.2010 T 2840 piti senhetkistä tutkimustietoa LLP:n koosta vajavaisena, kun kyse oli yksittäisestä, oikeudelle toimitetusta asiantuntijalausunnosta.³² Tilanne on tämän jälkeen huomattavasti muuttunut.

Tutkimustieto: Eräs erittäin tärkeä Luonnontieteellisen keskusmuseon lausunto vetää yhteen alkuvuoteen 2015 mennessä julkaistujen tutkimusten tuloksia ja niiden merkitystä liito-oravan LLP:n määrittelylle.³³ Lausuntoa voidaan hyvin perustein pitää juuri siteerattujen periaatteiden soveltamisena liito-oravan tapauksessa, vaikka se ajallisesti edeltää em. tuomiota ja soveltamisohjetta. Tässä lausunnon keskeisiä kohtia (suorina siteatteina):

- Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka ei ole pienialainen eikä sitä tule biologisin perustein tarkasteltuna erottaa liito-oravan elinpiiristä.
- Syntymävuotensa loppukesällä³⁴ nuoret naaraat itsenäistyvät ja siirtyvät pois syntymäalueeltaan (dispersaali) ja mikäli löytävät rakenteeltaan sopivan ja muista naaraista tyhjän metsikön tai metsän osan, valtaavat oman elinpiirinsä.³⁵ Kerran elinpiirin vallattuaan naaraat ovat paikkauskollisia kuolemaansa saakka.³⁶
- Eri naaraat valitsevat elinpiirikseen aina oman alueen. Eri naaraiden elinpiirit eivät sijaitse päällekkäin.³⁷ Naaraiden elinpiiri on kooltaan useita hehtaareja, käytännössä aina yli 3 ha.³⁸ Koko elinpiirin metsän ei tarvitse olla varttunutta kuusi-sekametsää, mutta sopivaa metsää tulee olla 1–2 ha.³⁹
- Elinpiiriin, jolle naaras asettuu, täytyy tarjota pesäpaikat (kolot), ravintoa ja suojaa, jotta talven yli selviäminen on mahdollista ja jotta naaras on hyvässä kunnossa keväällä ja pystyy lisääntymään.

²⁹ Linkki alaviitteessä 4,

³⁰ Ks. alaviite 9.

³¹ Alue suojeltiin METSO-ohjelmassa Hämeen ELY-keskuksen päätöksellä HAMELY/294/2016. Lisäksi KHO:n ratkaisu ei pohjautunut ekologiseen asiantuntemukseen. KHO vetosi ratkaisussaan liito-oravan LLP:n ”pienialaisuuteen”. Tämä Suomessa perinteiseksi muodostunut linja ei kuitenkaan perustu yhtään mihinkään – ei varsinkaan tutkimustuloksiin – eikä se siksi voi olla laillinen viranomaistoiminnan objektiivisen perusteltavuuden vaatimuksen vuoksi.

³² KHO ei kuitenkaan kiistänyt asiassa aiemman päätöksen (24.8.2009 nro 09/0455/2) tehneen Hämeenlinnan hallinto-oikeuden kantaa: ”Yli-intendentti Hanskin asiantuntijalausunnan perusteella, joka tältä osin vastaa jo ennen ympäristökeskuksen päätöstä käytettävissä olleita kirjallisuustietoja, liito-oravanaaras ei ilmeisestikään pysty lisääntymään eristyneissä alle neljän hehtaarin suuruisissa metsälaikuissa. Tämän tutkimustiedon oikeellisuutta ei ole asiassa kiistetty.”

³³ Lausunto on saatavilla os. www.kuusanluonto.fi/liituridokut.

³⁴ Lausunnossa lukee itse asiassa ”loppukeväällä”, mikä on ilmeinen kirjoitusvirhe.

³⁵ Selonen & Hanski 2004, Hanski & Selonen 2009. [Myös tutkimusviitteet ovat lausunnosta.]

³⁶ Selonen, Painter, Rantala & Hanski 2013.

³⁷ Selonen ym. 2013. [Tähän voidaan kuitenkin tehdä se täsmennys, että joissain harvoissa tapauksissa kahden naaraan elinpiirit voivat olla pieneltä osaltaan myös päällekkäin. Ks. esim. Hanski 2016, kuva s. 57.]

³⁸ Hanski, Stevens, Ihalempiä & Selonen 2000.

³⁹ Ks. alla kommenttiosuus.

- Naaras tarvitsee lisääntyäkseen elinpiiriin. Yksilö, joka ei löydä sopivaa aluetta eikä pysty valtaamaan elinpiiriä, ei lisäänty.⁴⁰
- Em. seikkojen johdosta liito-oravan lisääntymispaikka on naaraan elinpiiri, joka täyttää lisääntymiseen vaadittavat kriteerit.

Riittävän kokoisen LLP:n turvaamiseksi on tunnettava hakkuiden vaikutukset liito-oravaan. Näitä vaikutuksia koskevia tutkimuksia on julkaistu useita. Maarit Jokisen tutkimusryhmän tulokset perustuvat sadan liito-oravan elinpiiriin analyysiin. Ne on julkaistu sekä tutkimusartikkelina v. 2015⁴¹ että raporttina Suomen ympäristökeskuksen julkaisusarjassa jo vuonna 2012.⁴² LLP:n koon kannalta keskeinen päätelmä on:

Alle 150 m etäisyydellä lisääntymis- ja levähdyspaikan keskipisteestä tehdyt avohakkuut näyttävät heikentävän paikan ekologista toiminnallisuutta, koska ne laskevat liito-oravan esiintymistodennäköisyyttä alueella. Pienet ja suurelta osin avointen alueiden ympäröivät lisääntymis- ja levähdyspaikat eivät yleensä säily liito-oravan käytössä.⁴³

Erittäin tärkeää on, että Jokisen suomenkielinen tutkimusraportti sisältää myös mallin, jolla liito-oravan esiintymistodennäköisyys ja hakkuiden vaikutus siihen voidaan arvioida etukäteen.⁴⁴ Juuri siteerattu päätelmä tiivistää mallinkin antamat tulokset, sillä mallin tärkein muuttuja on liito-oravalle sopivan elinympäristön osuus säteeltään 150-metrisessä ympyrässä, ja tuon osuuden lasku pienentää aina lajin esiintymistodennäköisyyttä. Tätä on pidettävä merkinä LLP:n ekologisten toiminnallisuuden heikentymisestä, joka toiminnallisuus pitää luontodirektiivin sitovan tulkinnan mukaan kuitenkin aina varmistaa (kohta yllä).

Hakkuiden vaikutukset eivät rajoitu 150 metrin säteelle. Andrea Santangelin tutkimusryhmä tutki yhteensä 84 liito-oravan elinpiiriä.⁴⁵ Näistä osan lähistöllä suoritettiin hakkuita siten, että sopivan elinympäristön määrä 200 metrin säteellä väheni keskimäärin 6,1 hehtaarista 3,0 hehtaariin ja 100 metrin säteellä 2,1 hehtaarista 0,7 hehtaariin. Tutkimuksessa havaittiin elinpiiriin asuttuna säilymisen todennäköisyyden putoavan hakkuiden tuloksena tasolta 86–90 % tasolle 21–26 %.

Ralf Wistbackan tuoreessa väitöskirjassa todetaan: ”On välttämätöntä, että suojellut metsälaikut ovat riittävän suuria, toisin sanoen vähintään yli neljä hehtaaria.”⁴⁶ Wistbackan tutkimusryhmän v. 2018 julkaistuista tuloksista selviää mm., että lisääntyvän naaraan esiintymistodennäköisyys metsälaikussa kasvaa laikun koon mukana ainakin 23 hehtaariin saakka.⁴⁷ (Ympyrän säteenä tämä tarkoittaisi n. 270 m).

Koiraita vähemmän liikkuvat naaraat suosivat yhtä yhtenäistä metsikköä, joka tarjoaa niille kaikki niiden tarvitsemat resurssit. Jos sopivan elinympäristön laikkuja on vähän ja ne ovat hajallaan, naarailla voi olla vaikeuksia löytää sopivaa, vapaata lisääntymispaikkaa.⁴⁸

Kommentti: Ottaen huomioon edellä mainitun EU-oikeudessa tunnustetun periaatteen, että ekologista toiminnallisuutta mahdollisesti laskeva toimenpide on tulkittava tuota toiminnallisuutta laskevaksi ja siten direktiivin ja lain vastaiseksi, jo se tutkimustulos, että avohakkuut 150 metrin säteellä LLP:n keskipisteestä näyttävät laskevan LLP:n ekologista toiminnallisuutta, antaa luonnonsuojelua valvoville viranomaisille vanhan tieteellisen selkänöjan kieltää tällaiset hakkuut. Tätä valtaa ELY-keskukset eivät yleensä uskalla käyttää. Vaikka hakkuita myös joskus rajoitetaan, ELYt ovat tällä hetkellä enemmän osa ongelmaa kuin ratkaisua.

Yllä siteeratussa Luonnontieteellisen keskusmuseon lausunnossa todetaan: ”varttunutta kuusi-sekametsää – tulee olla 1–2 ha” käytännössä aina yli 3 ha:n kokonaisalasta. Tätä ei voi tulkita siten, tuon suuruisten metsälaikkujen säästäminen liito-oravalle riittäisi hakkuissa. Laji saattaa asettua myös sellaiseen metsikköön, jossa sen esiintymistodennäköisyys voidaan arvioida pieneksi (vaikkapa peltojen ympäröimään parin hehtaarin

⁴⁰ Selonen ym. 2013.

⁴¹ Jokinen, Mäkeläinen & Ovaskainen 2015.

⁴² Jokinen 2012. Saatavilla verkossa: <https://helda.helsinki.fi/items/1a571fa9-1ab4-42d2-9154-ec2208476cdc>.

⁴³ Jokinen 2012, 61.

⁴⁴ Jokinen 2012, sivu 42 (ks. myös s. 22).

⁴⁵ Santangeli, Wistbacka, Hanski & Laaksonen 2013.

⁴⁶ Wistbacka 2023, s. 70: ”It is imperative that the protected forest patches are sufficiently large i.e., at least larger than 4ha.” Saatavilla verkossa: <https://urn.fi/urn:isbn:9789526235912>.

⁴⁷ Wistbacka, Orell & Santangeli 2018, kuva 2 b sivulla 176.

⁴⁸ Selonen, Hanski & Stevens 2001, 596, 598.

metsäniemekkeeseen). Olennaista on, että tällaisia alueita ei saa ehdoin tahdoin luoda: suuremman esiintymistodennäköisyyden alueen muuttaminen pienemmän todennäköisyyden alueeksi on luonnonsuojelurikos. Ellei muuta voida osoittaa, kaikki *levähdyspaikat* ovat samalla potentiaalisia lisääntymispaikkoja ja niitä tulee sellaisina kohdella. On tärkeää, että naaraalla on käytössään olla yksi, riittävän suuri yhtenäinen metsäalue, joka tarjoaa sille kaikki sen tarvitsemat resurssit. Se ei saa joutua ylittämään avoimia alueita päästäkseen pesältä toiselle tai ruokailualueelle.

7. Havaintojen vanhentumattomuus ja LLP:jen pysyvyys

Sisältö: EU-tuomioistuin on kahdessa samaan kokonaisuuteen liittyvässä tuomiossaan todennut, ettei sen paremmin levähdys- kuin lisääntymispaikkakaan menetä luontodirektiivin suojaa, vaikka se olisi tyhjilläänkin, mikäli paikkaa käyttäneen direktiivilajin paluun LLP:lle ei voida perustellusti katsoa muuttuneen epätodennäköiseksi.

Oikeuslähteet: EUTI, tuomiolauselma asiassa C-477/19:⁴⁹

Luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta 21.5.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY 12 artiklan 1 kohdan d alakohtaa on tulkittava siten, että kyseisessä säännöksessä tarkoitettu **levähdyspaikkojen** käsite kattaa myös levähdyspaikat, joilla jokin kyseisen direktiivin liitteessä IV olevassa a alakohdassa mainittu suojeltu eläinlaji – ei enää elä, jos on riittävän todennäköistä, että kyseinen laji palaa näille levähdyspaikoille.

EUTI, tuomiolauselman kohta 2 asiassa C-357/20:⁵⁰

Direktiivin 92/43 12 artiklan 1 kohdan d alakohtaa on tulkittava siten, että suojellun eläinlajin **lisääntymispaikkoja** on suojeltava niin kauan kuin se on tarpeen, jotta kyseinen eläinlaji voi lisääntyä menestyksekkäästi, joten tämä suojelu ulottuu myös lisääntymispaikkoihin, joita kyseinen eläinlaji ei enää käytä, jos on riittävän todennäköistä, että mainittu eläinlaji palaa näille lisääntymispaikoille.

Metsäkeskuksen opas *Liito-orava talousmetsässä: Opas liito-oravan suojelun ja metsätalouden yhteensovittamiseen*,⁵¹ – joka edustaa korkeintaan ns. soft law -aineistoa⁵² – toteaa sivulla 15:

Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat eivät ole jatkuvasti käytössä. Euroopan unionin tuomioistuin on vuonna 2020 tehnyt ennakkopäätöksen (C-477/19), jonka mukaan eurooppalaisen hamsterin väliaikaisesti asumatonta, mutta rakennepiirteiltään lajille sopiva lisääntymis- ja levähdyspaikka on edelleen lailla turvattu. Alueellisten ELY-keskusten tulkinnan mukaan ennakkopäätöstä sovelletaan myös liito-oravaan ja muihin EU:n luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin.

Kommentti: Metsäkeskuksen oppaassa todetaan aivan oikein, että olennaista on, onko LLP edelleen rakennepiirteiltään sopiva LLP:ksi.⁵³ Lisäksi on olennaista, onko alueelle edelleen olemassa liito-oravalle käyttökelpoiset kulkuyhteydet. Hyvillä tiedoilla lähialueiden liito-oravakannasta voi myös olla merkitystä, havaintojen iällä taas sinänsä ei: vaikka liito-oravahavainto olisi esim. 20 vuotta vanha, tästä ei voida päätellä, että lajia ei ole alueella 20 vuoteen esiintynyt – ellei ole käytettävissä tiedot vuosittaisista inventoinneista, joissa lajia ei ole havaittu. Oman huomionsa ansaitsee kumpaankin tuomioon sisältyvä ehto ”jos on riittävän todennäköistä”. Ilmaisuu on väljä, mutta joka tapauksessa on selvää, että ”riittävän todennäköinen” ulottuu pienempiin todennäköisyyksiin kuin pelkkä ”todennäköinen”. Paluun todennäköisyys on aina arvioitava biologisin perustein. Pohjois-Savon ELY-keskus on kiteyttänyt asia varsin hyvin: ”Liito-oravien lisääntymis- ja leväh-

⁴⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX%3A62019CJ0477>

⁵⁰ Linkki yllä alaviitteessä 4.

⁵¹ <https://www.metsakeskus.fi/fi/ajankohtaista/uusi-opas-antaa-neuvoja-liito-oravan-turvaamiseen-talouksmetsissa>

⁵² Soft law ”tarkoittaa suosituksia, julistuksia, päätöksiä, eettisiä ohjeita yms., jotka sinänsä eivät ole juridisesti sitovia, mutta joilla on oikeuskehitystä ohjaava vaikutus” (<https://finto.fi/ysa/fi/page/Y161832>). Toivoa tosin sopii, että oppaan oikeuskehitystä ohjaava vaikutus jää pieneksi.

⁵³ Metsäkeskuksen oppaassa on lukuisia vakavia ongelmia. Jo sen alaotsikko kertoo väärästä lähtökohdasta, sillä tavoite ”yhteensovittaminen” tarkoittaa molempinpuolisia kompromisseja. Direktiivilajien tiukasta suojelusta ei kuitenkaan ole mahdollista poiketa metsätaloudellisin perustein (ks. luonnonsuojelulaki, 83 §). Yllä olevassa sitaatissa on ne epätarkkuudet, että (1) asia C-477/19 ei koskenut lisääntymispaikkoja, joista ks. C-357/20, ja (2) se että ko. tuomio koskee kaikkia direktiivilajeja sanotaan tuomion tekstissä eikä kaipaakaan ELY-keskusten tulkintaa. Yhdistyksemme on laatinut oppaan ongelmista muistion, joka on saatavilla os. <https://www.kuusanluonto.fi/liituidokut>.

dyspaikkojen on katsottu olevan pysyviä, mikäli liito-oravalle sopivat ominaispiirteet ovat pysyneet muuttomattomina.”⁵⁴

Havaintojen vanhentumattomuuteen liittyy ongelmallinen korkeimman hallinto-oikeuden tuore ratkaisu 30.8.2023/2451.⁵⁵ Sinänsä oikein siinä palautettiin voimaan Helsingin hallinto-oikeuden kumoama Uudenmaan ELYn päätös käyttää luonnonsuojelulain mukaisia pakkokeinoja hakkuiden kieltämiseen. Mutta kun KHO ilmoittaa, että ELY on voinut kieltää hakkuut, ”vaikkei liito-oravan esiintymisestä – – ole ollut aivan tuoreita havaintoja, *kun otetaan huomioon, että viimeisimmistä havainnoista ei kuitenkaan ole huomattavan kauan*” (kursivointi lisätty), on pääteltävä, että KHO:ssa ei ole kunnolla luettu tai ymmäretty EUTIn tulkintalinjaa. KHO viittaa ainoastaan tuomioon asiassa C-477/19 (ei C-357/20); kummastakaan ei ole mitenkään johdettavissa periaatetta, että jos havainnoista olisi ”huomattavan kauan”, tämä tekisi tyhjäksi EUTIn linjauksen paluun todennäköisyyden ratkaisevasta tärkeydestä.

Kriittistä on ymmärtää, että jos jonkin alueen viimeisimmistä havainnoista on 20 vuotta, tämä ei juuri koskaan tarkoita sitä, että aluetta on seurattu 20 vuotta ilman havaintoja! Rekisteröityjen havaintojen puutteesta ei voi päätellä lajin poissaoloa. Vanhojen havaintojen ja alueen jatkuvan sopivuuden luontevin ja ainoa varovaisuusperiaatteen mukainen tulkinta on, että alueella sijaitsee pysyvä LLP.

8. Viranomaisen toimivallan käyttö vain lain mukaisiin tarkoituksiin

Sisältö: Luonnonsuojelua valvoessaan viranomaisen tulee pyrkiä nimenomaan luonnonsuojelulain mukaisiin tavoitteisiin.

Oikeuslähteet: Luonnonsuojelulaki:⁵⁶

9 §, 2 mom.: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestäväää käyttöä sekä maiseman suojelua alueellaan, vastaa tässä laissa sille säädetyistä viranomaistehtävistä, valvoo luonnonsuojelulain säännösten noudattamista ja käyttää luonnonsuojelun yleisen edun puhevaltaa.

122 §, 1 mom.: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on valvottava tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten sekä Euroopan unionin säännösten noudattamista.

Hallintolain 6 §:⁵⁷

Viranomaisen on – – käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Hallituksen esitys hallintolaiksi (HE 72/2002 vp)⁵⁸ perustelee pykälää mm. näin (s. 59–60):

Viranomaisen ei saa ryhtyä edistämään muita tarkoituksia kuin niitä, jotka kuuluvat sen tehtäväpiiriin ja sisältyvät tapaukseen sovellettavan lain tavoitteisiin. – – Vaatimus viranomaisen toimien puolueettomuudesta ilmentää hallinto-oikeudellista objektiviteettiperiaatetta. Sen mukaan hallintotoiminta ei saa perustua epäasiallisiin tai hallinnolle muuten vieraisiin perusteisiin. – – Viranomaisen päätöksenteon ja toiminnan yleensäkin on oltava puolueetonta ja objektiivisesti perusteltavissa. – – [V]iranomaisen toimien on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Säännös merkitsisi luottamuksensuojaperiaatteen laintasoista vahvistamista. Mainittu periaate merkitsee ennen muuta yksilön suojaa julkista valtaa vastaan. Luottamuksen suojaamisen keskeisenä sisältönä on, että yksityisten tulee voida luottaa viranomaisten toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen.

Korkeimman oikeuden ennakkopäätös KKO:2023:17 (ns. Kittilä-jupakka; tuomion kohta 67):⁵⁹

[Tuomitut olivat] hankkiakseen O:lle hyötyä rikkoneet virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuvan virkavelvollisuutensa [ja] päätöksenteossaan ja valmistelussaan puolueellisesti pyrkineet hyödyttämään O:ta ja edistäneet muita kuin kunnalle kuuluvia tarkoituksia. [He olivat] rikkoneet hallintolain 6 §:n määräyksiä toimivallan käyttämisestä yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin sekä toimien puolueettomuudesta.

⁵⁴ Vastaus metsänkäyttöilmoitukseen 1-2024-51241, POSELY/101/2024. Täyden muuttumattomuuden vaatimuksesta ei kuitenkaan ole perusteltua katsoa olevan kyse, vaan alueen soveltuvuudesta liito-oravan elinympäristöksi.

⁵⁵ <https://finlex.fi/fi/oikeus/kho/muut/2023/202302451>.

⁵⁶ Linkki lakiin alaviitteessä 3.

⁵⁷ Linkki lakiin alaviitteessä 23.

⁵⁸ Linkki alaviitteessä 10.

⁵⁹ <https://korkein oikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/kko202317.html>

Kommentti: ELY-keskuksen on luonnonsuojelua valvoessaan toteutettava luonnonsuojelulain tavoitteita. Niihin eivät kuulu esimerkiksi liito-oravan metsätaloudellisten vaikutusten minimointi (ELYjen suosittelman Tapio Oy:ssä laaditun ns. neuvontamateriaalin⁶⁰ ilmeinen tavoite) tai liito-oravan suojelun ja metsätalouden yhteensovittaminen (metsäkeskuksen tuoreen liito-oravametsien käsittelyoppaan⁶¹ tavoite). Tällaisia tavoitteita ei luonnonsuojelua valvovalla viranomaisella voi olla; kumpikin olisi ilman muuta yllä mainitun kaltainen ”epäasiallinen peruste”, jollaisiin ”hallintotoiminta ei saa perustua”. Kittilä-tuomio osoittaa, että viranhaltijat ovat viime kädessä myös rikosoikeudellisessa vastuussa hyvän hallinnon periaatteiden noudattamisesta. Kuntapäätäjät olivat tuomion mukaan (vastikkeettomasti) hyödyttäneet kolmatta osapuolta tilanteessa, jossa heidän olisi pitänyt valvoa kunnan etua. Tämä ei välttämättä ole kovin kaukana metsänomistajien hyödyttämisestä luonnonsuojelun valvonnan kustannuksella.

9. LLP:n heikentäminen: aina luonnonsuojelurikos, ei -rikkomus

Sisältö: *Rikoslain esitöiden pohjalta on ilmeistä, että edes LLP:n heikentäminen ei ole käytännössä koskaan pelkkä luonnonsuojelurikkomus (joka vanhenentuu kahdessa vuodessa), vaan aina luonnonsuojelurikos (vanhentumisaika 10 vuotta).*

Oikeuslähteet: Luonnonsuojelulaki,⁶² 130 §:

Rangaistus luonnonsuojelurikoksesta [säädetään rikoslain (39/1889)] 48 luvun 5 ja 5 a §:ssä.

Rikoslaki,⁶³ 48 luku:

5 §: Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaisa (9/2023) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen, – – on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. – – Luonnonsuojelurikoksena ei kuitenkaan pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen.

5 a §: Jos luonnonsuojelurikoksessa

1) rikoksella aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ottaen huomioon rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus taikka eliölajille, luonnonalueelle tai muulle luontoon kuuluvalla kohteella aiheutetun vaaran tai vahingon pitkäaikaisuus tai laaja ulottuvuus,

2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai

3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä luonnonsuojelurikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Hallituksen esitys rikoslaiksi (HE 94/1993 vp)⁶⁴, s. 197:

Vähäinen merkitys luonnonsuojelun kannalta voisi olla esimerkiksi muutaman Oulun ja Lapin lääneissä rauhoitetun valkovuokon poimimisella paikalta, jolla niitä sielläkin esiintyy runsaasti. – – Ehdotettu [5 §:n säännös vähäisestä merkityksestä luonnonsuojelun kannalta] muodostaisi siis rajan luonnonsuojelurikoksen ja luonnonsuojelurikkomuksen välille.

Useissa oikeuskäsittelyyn edenneissä liito-oravan LLP:n suojelua koskevissa tapauksissa tuomioistuon on huolimattomuuden astetta punnitessaan soveltanut korkeimman oikeuden ratkaisua KKO:2016:58⁶⁵ (kohta 28). Esimerkiksi Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiossa, jonka perustelut ja syyksilukemisen Turun hovioikeus hyväksyi, todetaan:

Arvioitaessa rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyttä sekä vaarannettujen etujen tärkeyttä esillä olevassa asiassa huomiota on kiinnitettävä luonnonsuojelurikoksesta koskevan rangaistussäännöksen tarkoitukseen suojata muun muassa luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä. Rangaistussäännöksen suojelukohteena on siten viime kädessä luonto ja sen monimuotoisuus, joiden merkitystä oikeusjärjestyksessä osoittaa se, että niitä

⁶⁰ <https://tapio.fi/oppaat-ja-tyovalineet/liito-oravan-huomioon-ottaminen-metsankayton-yhteydessa-neuvontamateriaali/>. Yhdistyksemme on laatinut muistion tämän ELYjen yhä suosittelman neuvontamateriaalin ja siihen liittyvän verkkokurssin vakavista ongelmista. Muistio on saatavilla os. <https://www.kuusanluonto.fi/liituredokut>.

⁶¹ Ks. yllä, alaviitteet 51 ja 53.

⁶² Linkki lakiin yllä alaviitteessä 3.

⁶³ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

⁶⁴ <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+94/1993>

⁶⁵ <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2016/20160058>

koskeva vastuu on perustuslain 20 §:n 1 momentissa säädetty kuuluvaksi kaikille. Rikottu huolellisuusvelvollisuus on siten ollut tässä asiassa merkittävä, ja vaarannetut edut ovat olleet tärkeitä.⁶⁶

Kommentti: Pelkkänä luonnonsuojelurikkomuksena (vanhentumisaika kaksi vuotta) voidaan pitää ainoastaan sellaista periaatteessa lainvastaista tekoa, jolla ei ole käytännön vaikutusta uhanalaiseen lajiin *edes paikallisesti*. Liito-oravan LLP:n heikentäminen ei ole tällainen teko, koska jos LLP:n ylipäätään voidaan katsoa toimenpiteen seurauksena heikentyvän, kyseessä on paikallinen vaikutus uhanalaiseen lajiin ja siten aina luonnonsuojelurikos tai – ottaen huomioon liito-oravakannan ahdinko ja puubisneksessä pyörivät rahamäärät – törkeä luonnonsuojelurikos (vanhentumisaika kummallakin 10 vuotta; ks. rikoslaki, 8 luvun 1 §).

Asiaa on syytä tarkastella vielä RL 48:5 §:n sanamuodon kannalta: ”hävittää tai turmelee”. Mikä on ”turmelemisen” suhde luontodirektiivin tarkoittamaan ”heikentämiseen”? Erään ELY-keskuksen ympäristöjuristi totesi yhdistyksellemme syyskuussa 2024 osana perusteluja kieltäytymiselle tehdä rikosilmoitus liito-oravan LLP:lla v. 2019 tehdystä avohakkuusta: ”Heikentämistä ei ole sisällytetty rikoslain 48 luvun 5 §:n luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöön, vaan se sisältyy luonnonsuojelurikkomuksen tunnusmerkistöön.” Jos juristi on oikeassa, LLP:n heikentämisestä voi saada rangaistuksen vain, jos sitä (väärin) pidetään pelkkänä lsrikkomuksena. Rikoslakia koskevassa hallituksen esityksessä sanotaan jokseenkin epämääräisesti: ”Turmeleminen taas ei välttämättä ole niin täydellistä kuin hävittäminen, mutta turmelemisenkin vuoksi on menetetty se arvo, jonka vuoksi suojelemiseen on ryhdytty. Turmelemista olisi esimerkiksi kaarnan osittainenkin poistaminen suojellusta puusta.”⁶⁷ Kaarnan osittainen poistaminen puusta ei suinkaan välttämättä tapa sitä, jolloin puun suojeluarvoa ei kokonaan menetetä. Sen sijaan se kyllä vähenee. Suojeluarvon ”menettäminen” on syytä tulkita tarkoittamaan, että *kohteen alkuperäinen koko arvo ei säily muuttumattomana*. Näin myös LLP:n heikentäminen on sen turmelemista.

Tälle näkemykselle on ainakin kaksi lisäperustetta: (1) Oikeuskäytännössä *luonnonsuojelurikokseksi on katsottu liito-oravan kulkuheijoksien heikentäminen*⁶⁸ ja pieneen osaan luonnonsuojelualuetta kohdistunut puiden kaataminen.⁶⁹ Suojeluarvon ”menettäminen” on tulkittu siten kuin yllä on esitetty. (2) Olisi täysin vastoin luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d-alakohdan tarkoitusta, jos LLP:n heikentäminen olisi kiellettyä mutta siitä ei rangaistaisi. Kuten komission vuoden 2021 sovellysohje toteaa: ”Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelemiseksi heikentämiseltä tai hävittämiseltä ei kuitenkaan riitä pelkkä lakisäätöinen kieltäminen, vaan sitä on tuettava asianmukaisella täytäntöönpanomekanismilla”.⁷⁰ Rikoslain säännös on Suomen EU-jäsenyyttä edeltävältä ajalta eikä se noudata luontodirektiivin terminologiaa. Jäsenyyden myötä siitä tuli kuitenkin osa direktiivin toimeenpanoa ja sen tulkinta on tehtävä tämä huomioon ottaen. Asiaan soveltuu erittäin hyvin se mitä oikeuskirjallisuudessa on todettu (kursivointi lisätty):

Kansallisen lainsäätäjän tarkoitus voidaan ottaa huomioon, kun on ensin luontodirektiivin tavoitteen mukaisesti tulkinnalla varmistuttu, että luontodirektiivin 12 artiklassa asetettu tiukan suojelujärjestelmän toimeenpanon vaatimus tulee kansallisella tasolla täytetyksi.⁷¹

10. Viranomaisen velvollisuus tehdä rikosilmoitus

Sisältö: *Luonnonsuojelua valvovilla viranomaisilla on velvollisuus tehdä rikosilmoitus tietoonsa tulleista laittomuuksista.*

Oikeuslähteet: Luonnonsuojelulaki, 129 §:⁷²

⁶⁶ Pirkanmaan kärjäoikeus 18.11.2020, 20/144699, asianumero R 19/7064, Turun hovioikeus 17.2.22, 22/107106, asianumero R 21/141.

⁶⁷ HE 94/1993 vp, s. 196 (linkki alaviitteessä 64), HE 76/2022 vp, s. 265 (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittely-tiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/HE_76+2022.aspx).

⁶⁸ Alaviitteessä 66 mainittu tapaus. Asia kävi myös korkeimmassa oikeudessa, joka palautti sen hovioikeudelle, joka antoi uuden ratkaisun 31.8.23 (23/133183, asianumero R 23/304). Luonnonsuojelurikoksen osalta tuomio jäi voimaan.

⁶⁹ Vaasan hovioikeus 24.2.2014 (n:o 155, R 12/285); ks. myös Rintala 2018, slaidi 3. Hovioikeus nimenomaisesti katsoi, että teko ei ollut RL 48:5 §:ssä tarkoitettulla tavalla luonnonsuojelullisilta vaikutuksiltaan vähäinen ja muutti Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomiota 5.6.2012 (n:o 1150, R 12/663), jossa vastaaja oli tuomittu vain luonnonsuojelurikkomuksesta.

⁷⁰ Kohta 2-48. Linkki ohjeeseen alaviitteessä 9.

⁷¹ Halonen 2014, 604.

⁷² <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009#L14P129>

Edellä 122 §:ssä mainittujen luonnonsuojelun valvontaviranomaisten on tehtävä ilmoitus 130 ja 131 §:ssä tarkoitetuista teoista tai laiminlyönneistä poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos teolla tai laiminlyönneillä ei ole ollut olennaista vaikutusta suojeltuihin luonnonarvoihin, sillä ei ole tavoiteltu vähäistä suurempaa taloudellista hyötyä ja sitä on muutoinkin pidettävä olosuhteet huomioon ottaen erittäin vähäisenä.

122 §:ssä mainitaan ELY-keskukset ja valtion luonnonsuojelualueiden osalta metsähallitus. 130–131 §:ssä on kyse ympäristön turmelemisesta, luonnonsuojelurikoksesta ja luonnonsuojelurikkomuksesta. Vaikka vastaava säännös puuttui edellisestä luonnonsuojelulaista, tilanteen ei hallituksen esityksen mukaan ole ajateltu muuttuvan, koska joka tapauksessa ”valvontaviranomaisen velvollisuutta ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle tietoonsa tuleva rikoksen tunnusmerkistön täyttävä teko voidaan pitää valvontaviranomaisen velvollisuuteen kuuluvana tehtävänä” (HE 76/1022 vp, s. 86).

Kommentti: Koska kyse on valvontaviranomaisen yleisestä velvollisuudesta, se koskee myös aikaa ennen nykyisen luonnonsuojelulain voimaantuloa (1.6.23). Edellytykset, joilla rikosilmoituksen voi jättää tekemättä, ovat niin tiukat, että ne eivät käytännössä voi koskea liito-oravan suojelusäännöksen rikkomista. Ainoastaan teon, joka olisi ”erittäin vähäinen” myös luonnonsuojelurikkomuksena, voisi jättää ilmoittamatta. Ks yllä, kohta 9.

11. Luontodirektiivin kansallinen toimeenpano

Sisältö: Luontodirektiivin säännösten kopiointi kansalliseen lainsäädäntöön ei vielä merkitse direktiivin toimeenpanoa. Tiukka suojelu edellyttää koordinoitua järjestelmää, jolla LLP:jen heikentäminen ja hävittäminen oikeasti estetään.

Oikeuslähteet: EUTIn tuomio asiassa C-383/09⁷³ vetää yhteen useita aiempia tuomioita direktiivilajien LLP:jen tiukasta suojelusta:

19. Mainitun säännöksen täytäntöönpano edellyttää jäsenvaltioilta paitsi kattavan lain säädännön antamista myös konkreettisten ja nimenomaisten suojelutoimien toteuttamista (asia C-183/05, komissio v. Irlanti, tuomio 11.1.2007, Kok., s. I-137,⁷⁴ 29 kohta).

20. Samoin tiukka suojelujärjestelmä edellyttää johdonmukaisten ja yhteen sovitettujen ennaltaehkäisytoimien toteuttamista (asia C-518/04, komissio v. Kreikka, tuomio 16.3.2006, 16 kohta ja em. asia komissio v. Irlanti, tuomion 30 kohta).

21. Tällaisella tiukalla suojelujärjestelmällä on siis voitava tosiasiallisesti välttää luontodirektiivin liitteessä IV olevassa a alakohdassa mainittujen eläinlajien lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen tai hävittäminen (ks. vastaavasti asia C-103/00, komissio v. Kreikka, tuomio 30.1.2002, Kok., s. I-1147, 39 kohta).

Kommentti: Mitä ovat Suomen toteuttamassa liito-oravan suojelujärjestelmässä ”konkreettiset ja nimenomaiset suojelutoimet”? Ainoa lakisääteinen toimenpide on metsälain 14 b §:n⁷⁵ mukainen menettely, jossa metsäkeskus lähettää ELYlle liito-oravailmoituksen, jos metsänkäyttöilmoitus osuu liito-oravahavaintoon tai (hakkuutyypistä riippuen) korkeintaan 100 metrin päähän havainnosta. Metsäkeskus ilmoittaa liito-oravahavainnosta metsää hakkaamassa olevalle taholle, ja ELYkin saattaa tätä lähestyä ohjein ja neuvoin. Em. pykälän lisäksi ympäristöministeriö on vuonna 2017 laatinut liito-oravan hiukan-suojelua edustavan ohjekirjeen kaavoitusta varten.⁷⁶ Mutta onko tässä kaikessa kyse EUTIn tarkoittamista ”konkreettisista”, ”nimenomai-

⁷³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0383>

⁷⁴ Emme ole onnistuneet selvittämään, mihin asiakirjaan tämä merkintä viittaa.

⁷⁵ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093#L5P14b>

⁷⁶ Kirje on saatavilla os. <https://ym.fi/-/ymparistoministeriolta-kirje-liito-oravan-huomioimisesta-kaavoituksessa>. Kirjeessäkin toistetaan täysin virheellistä käsitystä liito-oravan LLP:n ”suppeudesta” ja ”pienialaisuudesta” (ks. kirjeen sivut 6 ja 10). Liito-oravan elinympäristövaatimuksia koskevista tutkimustuloksista vähääkään välittämättä kirje toistaa Suomen luonnonsuojeluhallinnon liito-oravamantraa: ”Lisääntymis- ja levähdyspaikka käsittää pesäpuun tai muun pesäpaikan. Lisääntymis- ja levähdyspaikan käsitteeseen luetaan myös pesän välittömässä läheisyydessä olevat suojaa ja ravintoa tarjoavat puut.” Kun jopa kulkuyhteydet jätetään pois LLP:n määritelmästä, niiden säästämisen annetaan ymmärtää olevan jotain ylimääräistä hyväsydämyyttä, vaikka kyse on LLP:n ekologisen toiminnallisuuden kannalta täysin perustavasta asiasta. Em. mantrasta todettakoon, että se esiintyy tiettävästi 1. kerran ympäristöministeri Pekka Haaviston kirjeessä EU-komissiolle 16.11.1998: ”Lisääntymis- ja levähdyspaikan on luonnonsuojelulain laatimisen yhteydessä tulkittu tarkoittavan pienialaista aluetta, vähintäänkin pesäpuuta ja sen välittömässä läheisyydessä olevia ruokailupuuta.” (Koko kirje: <https://www.kuusanluonto.fi/liituridokut.htm>.) Ainutkaan asiakirja ei kuitenkaan osoita todeksi väitettä, että pienialaisuus olisi ollut ls-lakia laadittaessa lähtökohtana, eikä YM kykene kertomaan, mihin ministeri viittaa.

sista”, ”johdonmukaisista ja yhteen sovitetuista ennaltaehkäisytoimista” – toisin sanoen toimivasta tiukan suojelun järjestelmästä? Ei ole. **Näillä toimilla ja ylipäätään Suomen toteuttamalla liito-oravan ”tiukan suojelun” järjestelmällä ei kyetä tosiasiallisesti välttämään lajin lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentämistä ja hävittämistä.**

Kirjallisuus

Oikeuslähteet: ks. linkit alaviitteissä.

- Halonen, Lea 2014. KHO 2014:13. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka. Oikeudellis-ekologisen käsitteen määrittelyä KHO:n ratkaisun valossa. *Lakimies* 4/2014.
- Hanski, Ilpo K. 2016. *Liito-orava: Biologia ja käyttäytyminen*. Helsinki: Metsäkustannus.
- Hanski, Ilpo K. & Selonen, Vesa 2009. Female-biased natal dispersal in the Siberian flying squirrel. *Behavioral Ecology* 20, 60–67.
- Hanski, Ilpo K., Stevens, Paul C., Ihalempiä, Petri & Selonen, Vesa 2000. Home-range size, movements, and nest-site use in the Siberian flying squirrel, *Pteromys volans*. *Journal of Mammalogy* 813, 798–809.
- Hokkanen, Heikki, Törmälä, Timo & Vuorinen, Hannu 1982. Decline of the Flying Squirrel *Pteromys volans* L. Populations in Finland. *Biological Conservation* 23, 273–284.
- Hyvärinen, Esko, Juslén, Aino, Kemppainen, Eija, Uddström, Annika & Liukko, Ulla-Maija 2019. *Suomen lajien uhanalaisuus 2019: Punainen kirja*. Helsinki: ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. <<https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/lajien-monimuotoisuus/lajien-uhanalaisuuden-arviointi>>
- Jokinen, Maarit 2012. *Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkarajausten vaikuttavuus lajin suojelukeinona*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. <<https://helda.helsinki.fi/items/1a571fa9-1ab4-42d2-9154-ec2208476cdc>>.
- Jokinen, Maarit, Mäkeläinen, Sanna & Ovaskainen, Otso 2015. 'Strict', yet ineffective: legal protection of breeding sites and resting places fails with the Siberian flying squirrel. *Animal Conservation* 18, 167–175.
- Rintala, Jarmo 2018. Luonnonsuojelulainsäädännön kriminalisoinnit ja menettämisseuraamukset. Esitetty tilaisuudessa Ympäristörikoskoulutus, 23.5.2018. <<https://ym.fi/ymparistorikosten-torjunta>>.
- Santangeli, Andrea, Wistbacka, Ralf, Hanski, Ilpo K. & Laaksonen, Toni 2013. Ineffective enforced legislation for nature conservation: A case study with Siberian flying squirrel and forestry in a boreal landscape. *Biological Conservation* 157, 237–244.
- Selonen, Vesa, Hanski, Ilpo K. & Stevens, Paul C. 2001. Space Use of the Siberian Flying Squirrel *Pteromys volans* in Fragmented Forest Landscapes. *Ecography*. 245, 588–600.
- Selonen, Vesa & Hanski, Ilpo K. 2004. Young flying squirrels (*Pteromys volans*) dispersing in fragmented forests. *Behavioral Ecology* 15, 564–571.
- Selonen, Vesa, Hanski, Ilpo K. & Stevens, Paul C. 2001. Space Use of the Siberian Flying Squirrel *Pteromys volans* in Fragmented Forest Landscapes. *Ecography* 24:5, 588–600.
- Selonen, Vesa, Painter, Jodie N., Rantala, Salla & Hanski, Ilpo K. 2013. Mating system and reproductive success in the Siberian flying squirrel. *Journal of Mammalogy* 946, 1266–1273.
- Wistbacka, Ralf 2023. Monitoring and conservation of endangered Siberian flying squirrel (*Pteromys volans*) populations. Väitöskirja, Oulun yliopisto. <<https://urn.fi/urn:isbn:9789526235912>>
- Wistbacka, Ralf, Orell, Markku & Santangeli, Andrea 2018. The tragedy of the science-policy gap – Revised legislation fails to protect an endangered species in a managed boreal landscape. *Forest Ecology and Management* 422, 172–178.

Tähän muistioon tehdyt päivitykset

Syyskuu 2024

- Linkkejä EU-materiaaleihin on muutettu siten, että ne osoittavat suoraan suomenkielisiin versioihin, mutta eivät suoraan pdf-tiedostoihin.
- Kohtaan 2 (Suotuisa suojelun taso tavoitteena ja suojelutoimien tiukentamisperusteena) on lisätty luonnonsuojelulakien perusteluissa mainittu suojelun tiukennus velvoite. Metsänomistajien tasapuolisen kohtelun käsittely on siirretty tänne kohdasta 6 (LLP:n koko ja rakenne) ja käsittelyä on laajennettu sekä oikeuslähteiden että kommenttien osalta.
- Kohtaan 3 (Suojelun ydin: velvoite varmistaa LLP:n ekologisen toiminnallisuuden jatkuvuus) on siirretty maanomistajan, hakkuuoikeuden haltijan ja puun korjuusta vastaavan tahon velvollisuus varmistaa LLP:n heikentymättömyys, mitä käsiteltiin aiemmin kohdassa 9 (LLP:n heikentäminen: aina luonnonsuojelurikos, ei -rikkomus) .
- Kohtaan 6 (LLP:n koko ja rakenne) lisätty uusi kappale alakohdan Oikeuslähteet loppuun. Siihen siirretty aiemmin muualla ollutta tekstiä ja lisätty uutta. Alakohdassa Tutkimustieto olevaa sitaattia Jokinen 2012, 61 jatkettu toisella virkkeellä.
- Kohdan 7 otsikko muutettu (Havaintojen vanhentumattomuus -> Havaintojen vanhentumattomuus ja LLP:jen pysyvyys) ja alakohdasta Sisältö tiivistetty ja uudelleenmuotoiltu. Alakohdan Kommentti loppuun lisätty virke ja kpl-jakoa muutettu.
- Kohdan 8 alakohdasta Oikeuslähteet lisätty luonnonsuojelulain 9.2 ja 122.1 §.
- Kohdan 9 alakohdassa Oikeuslähteet luonnonsuojelurikostuomiosta otetun sitaatin lähteeksi korjattu Pirkanmaan kärjäoikeus Turun hovioikeuden sijaan. Alakohdassa Kommentti kappale hakkuista vastaavien velvollisuuksista siirretty kohtaan 3. Uutena asiana käsitelty RL 48:5 §:ssä mainitun ”turmelemisen” ja luontodirektiivin tarkoittaman *heikentämisen* suhdetta.

Kesäkuu 2024

- Kohdassa 3 (Suojelun ydin: velvoite varmistaa LLP:n ekologisen toiminnallisuuden jatkuvuus) korjattu EUTIn tuomion C-103/00 hyperlinkki (alaviite 15).
- Muutettu otsikko ”6. LLP:n koko” muotoon ”6. LLP:n koko ja rakenne” ja lisätty se, että naaraat suosivat yhtä yhtenäistä metsäaluetta kohtiin Sisältö, Tutkimustieto ja Kommentti.
- Kohdan 7 (Havaintojen vanhentumattomuus) kommenttien loppuun lisätty täsmentävät kaksi viimeistä virkettä siitä, että havaintojen puute ei tarkoita liito-oravan puuttumista.
- Lisätty uusi kohta 10 (Viranomaisen velvollisuus tehdä rikosilmoitus). Kohdan Luontodirektiivin kansallinen toimeenpano uusi numero on 11.
- Kohdassa 11 (Luontodirektiivin kansallinen toimeenpano) alaviitteeseen 76 lisätty maininta virheellisen ja mihinkään perustumattoman ”pienialaisen” LLP-tulkinnan varhaisimmasta esiintymästä ympäristöministeri Haaviston kirjeessä EU-komissiolle 16.11.1998.